

# SKUPNA IZJAVA

## KRAJŠA RAZLIČICA

### 1. SKUPNA KONFERENCA ZNANOSTI MEDVLADNA INICIATIVA ZAHODNEGA BALKANA



Intergovernmental Initiative Western Balkans

Joint Science Conference

Skupno evropsko prihodnost moramo ustvarjati zdaj in območje Zahodnega Balkana (ZB) je neločljivi del te prihodnosti – ohranjanje *statusa quo* ni sprejemljivo. Zato odločno podpiramo prizadevanja za sodelovanje, spravo in integracijo na Zahodnem Balkanu. Posebno pozornost bi morali posvetiti mladim, saj so gonilna sila sprememb v pozitivno smer. Znanost in humanistika bi morali postati stalna naložba v prihodnost.

Za obravnavo omenjenih izzivov in iskanje dolgoročnih rešitev predlagamo naslednje ukrepe:

1. Zaveza za dodelitev 3 % BDP za visoko šolstvo, znanost in raziskovalno dejavnost ter ustanovitev enotnih meril za ocenjevanje;
2. Trdna podpora institucionalnim spremembam, ki bi <sup>(i)</sup> posodobile znanstvene sisteme ZB v skladu s standardi Evropske unije in tako omogočale integracijo v Evropski raziskovalni prostor, <sup>(ii)</sup> ustvarile priložnosti za mlade raziskovalce in diplomante, kar bi posledično zmanjšalo njihovo odhajanje v tujino ("beg možganov") in spodbudilo ostajanje v matičnih državah;
3. Ustanovitev Jugovzhodnega evropskega raziskovalnega sveta oz. Fundacije za raziskave, ki bi finančno podprla vrhunške znanstvenike kot t.i. "znanilce sprememb", na podlagi kakovosti njihovega raziskovalnega dela in znanstvene odličnosti;
4. Ustanovitev povezovalnih centrov odličnosti na ZB kot kooperativnih platform, in sicer za <sup>(i)</sup> pridobivanje finančnih sredstev in kompetenc, za <sup>(ii)</sup> vlaganje v najsodobnejše objekte in raziskovalno infrastrukturo, <sup>(iii)</sup> podpiranje mobilnosti raziskovalcev in študentov, <sup>(iv)</sup> ustanovitev konkurenčnega doktorskega in postdoktorskega študija ter <sup>(v)</sup> spodbujanje inovacij;
5. Institucionalizacija dialoga med znanostjo, politiko in družbo, z <sup>(i)</sup> osnovanjem posvetovalnih in strateških teles ter <sup>(ii)</sup> oblikovanjem postopkov za nepristransko svetovalno podporo politiki in družbi.

Ta priporočila so mišljena kot dolgoročne rešitve za sledeča pereča vprašanja, ki bi jim morali nujno nakloniti pozornost in se lotiti njihovih reform.

#### 1. Vzdržno financiranje in enotna merila o kakovosti

- ♦ Na Zahodnem Balkanu vlada kronično pomanjkanje javnega in zasebnega financiranja znanosti in raziskav. Menimo, da bi morale vlade 3 % BDP nameniti za visoko šolstvo in znanost.
- ♦ Dobro načrtovanje in trajnostno financiranje sta pogoja za strateški razvoj znanstvenih sistemov, vendar ju trenutno ovirata pretirano kratkoročen pristop in neprimerno razdeljevanje sredstev. Nujen je premik k srednje- in dolgoročnemu načrtovanju, finančna sredstva pa se morajo podeljevati na podlagi meril o konkurenčnosti.
- ♦ Za zanesljivo uspešnost morajo biti sprejeta enotna merila o kakovosti, ki bodo v skladu s standardi Evropske unije.

#### 2. Institucionalne spremembe, beg možganov, privabljanje možganov

- ♦ Mladi znanstveniki so ključni element znanosti. Množična emigracija (predvsem "beg možganov") trenutno predstavlja eno izmed največjih tveganj za prihodnost razvoja Zahodnega Balkana.
- ♦ Mlade znanstvenike bi k temu, da bi ostali v svojih matičnih državah in se tako vključili v tamkajšnji znanstveni sistem, pritegnila zanesljiva perspektiva že takoj po koncu študija. Z raznimi iniciativami bi morali spodbujati zahodnobalkansko akademsko diasporo, da bi se mladi znanstveniki vračali domov in se v matičnih državah počutili dobrodošle.
- ♦ Takšne spremembe bi morale biti del širših institucionalnih sprememb z glavnim ciljem, to je moderniziranjem znanstvenih sistemov ZB za integracijo v Evropski raziskovalni prostor.

#### 3. Jugovzhodni evropski raziskovalni svet/Fundacija

- ♦ Sodeč po mednarodno primerljivih standardih znanstvenim sistemom ZB manjka strateški pristop za spodbujanje odličnosti in konkurenčnosti. Vrhunski znanstveniki bi lahko delovali kot znanilci sprememb, zato bi morali med glavne prednostne usmeritve uvrstiti podpiranje njihovega raziskovalnega dela.
- ♦ Zavzemamo se za ustanovitev Jugovzhodnega evropskega raziskovalnega sveta (SEERC) – v sodelovanju z Evropskim raziskovalnim svetom in raziskovalnimi institucijami držav Zahodnega Balkana – oz. ustanovitev Jugovzhodne evropske znanstvene fundacije (SEERF); obe telesi bi spodbujali financiranje na osnovi doseganja odličnosti.

\* Ta označba je brez predsodkov do statusnih položajev in je v soglasju z Resolucijo 1244 in mnenjem Meddržavnega sodišča v Haagu (ICJ) o neodvisnosti Kosova.

- ♦ Zagotoviti je treba transparentna izbirna merila, ki bi temeljila zgolj na znanstveni odličnosti in ocenjevalne postopke v skladu z mednarodnimi standardi, pri katerih bi sodelovali mednarodni ocenjevalci.

#### 4. Centri odličnosti; povezljivost in mobilnost

- ♦ Obstoječi viri, infrastruktura, projekti in ljudje v znanstvenih sistemih ZB so nezadostno povezani. To vodi do visoke stopnje izolacije oz. notranje orientiranosti posameznih nacionalnih znanstvenih sistemov. Znanost ZB se mora povezati tako v regiji kot s celotno Evropo.
- ♦ Ustanoviti bi morali mrežo regionalnih, nadnacionalnih in interdisciplinarnih Centrov odličnosti (največ 5). To bi olajšalo dostop do evropskih finančnih sredstev. Tovrstni centri bi se osredotočali na tri najpomembnejše naloge: <sup>(i)</sup> bazično in aplikativno raziskovanje, <sup>(ii)</sup> mednarodno primerljiv doktorski in postdoktorski študij in <sup>(iii)</sup> prenos rezultatov raziskav.
- ♦ Vire financiranja in infrastrukturo bi morali koreniteje povezati (tako z izobraževalnimi ustanovami, raziskovalnimi odseki kot tudi z osnovnimi organizacijskimi organi znanstvenih sistemov). Že obstoječe oblike sodelovanja bi se morale okrečiti in razširiti.
- ♦ Oblikovati bi morali načrt mobilnosti, za povezovanje znanstvenikov iz ZB s tistimi iz drugih delov Evropske unije, ki bi olajšal mednarodna potovanja in omogočil nove regionalne programe za izmenjavo (po vzoru programa Erasmus).

#### 5. Znanost-politika-družba: Institucionalni dialog

- ♦ Znanost in njeni rezultati so redko vključeni v procese sklepanja odločitev in ustvarjanja mnenja. Pridobljeno znanje raziskovalcev je tako, žal, izgubljeno za koristi politike in družbe.
- ♦ Vse to nas opominja, da bi morali uveljaviti nove institucionalne mehanizme za dialog med znanostjo, politiko in družbo v državah ZB. Sodelujoče stranke na konferenci so pripravljene deliti svoje znanje in nuditi tehnično podporo za skupno dobro.
- ♦ Oblikovati bi morali znanstveni posvetovalni mehanizem, po vzoru tistega v vrhu skupine držav G7, in sicer za potrebe Medvladne iniciative Zahodnega Balkana.

#### SODELUJOČE STRANKE

##### DRŽAVNE AKADEMIJE

Albanska akademija znanosti (Muzafer Korkuti, Edmond Cane) | Avstrijska akademija znanosti (Anton Zeilinger, Oliver Jens Schmitt) | Akademija znanosti in umetnosti Bosne in Hercegovine (Miloš Trifković) | Nemška akademija znanosti Leopoldina (Jörg Hacker) | Italijanska nacionalna akademija Lincei (Maurizio Brunori) | Akademija znanosti in umetnosti Kosova (Nexhat Daci) | Makedonska akademija za znanost in umetnost (Vlado Matevski, Taki Fiti) | Črnogorska akademija znanosti in umetnosti (Momir Đurović) | Srbska akademija znanosti in umetnosti (Ljubomir Maksimović) | Slovenska akademija znanosti in umetnosti (Tadej Bajd)

##### NACIONALNE REKTORSKE KONFERENCE, NACIONALNI ZNANSTVENI SVETOVALNI ORGANI, ZNANSTVENE FUNDACIJE

Rektorska konferenca albanskih univerz (delujoči predsednik: rektor Univerze v Tirani, Dhori Kule) | Rektorska konferenca Bosne in Hercegovine (delujoči predsednik: rektor univerze v Banja Luki, Stanko Stanić) | Rektorska konferenca Republike Hrvaške (delujoči predsednik: rektor Univerze v Rijeki, Pero Lučin) | Fundacija Alexander von Humboldt, Nemčija (Thomas Hesse) | vice-ректор Univerze v Prištini, Kosovo (Fetah Podvorica) | rektor Črnogorske univerze (Radmila Vojvodić) | Konferenca srbskih univerz (delujoči predsednik: rektor Univerze v Beogradu, Vladimir Bumbaširević) | Ministrstvo za izobraževanje, znanstveni in tehnološki razvoj Republike Srbije (Vera Dondur) | Rektorska konferenca Republike Slovenije (delujoči predsednik: rektor Univerze v Ljubljani, Ivan Svetlik)

##### UGLEDNI ZNANSTVENIKI AD PERSONAM

Dhimitër Doka (Univerza v Tirani) | Almir Maljević (Univerza v Sarajevu) | Stipan Jonjić (Univerza v Rijeki / Leopoldina) | Zoran Hadži-Velkov (Univerza "Ss. Cyril and Methodius" v Skopju) | Sanja Bauk (Univerza v Črni Gori) | Melita Vidaković (Univerza v Beogradu) | Sofija Stefanović (Univerza v Beogradu)